BRAČ

24582

BRAČ

NAŠIH DJEDOVA

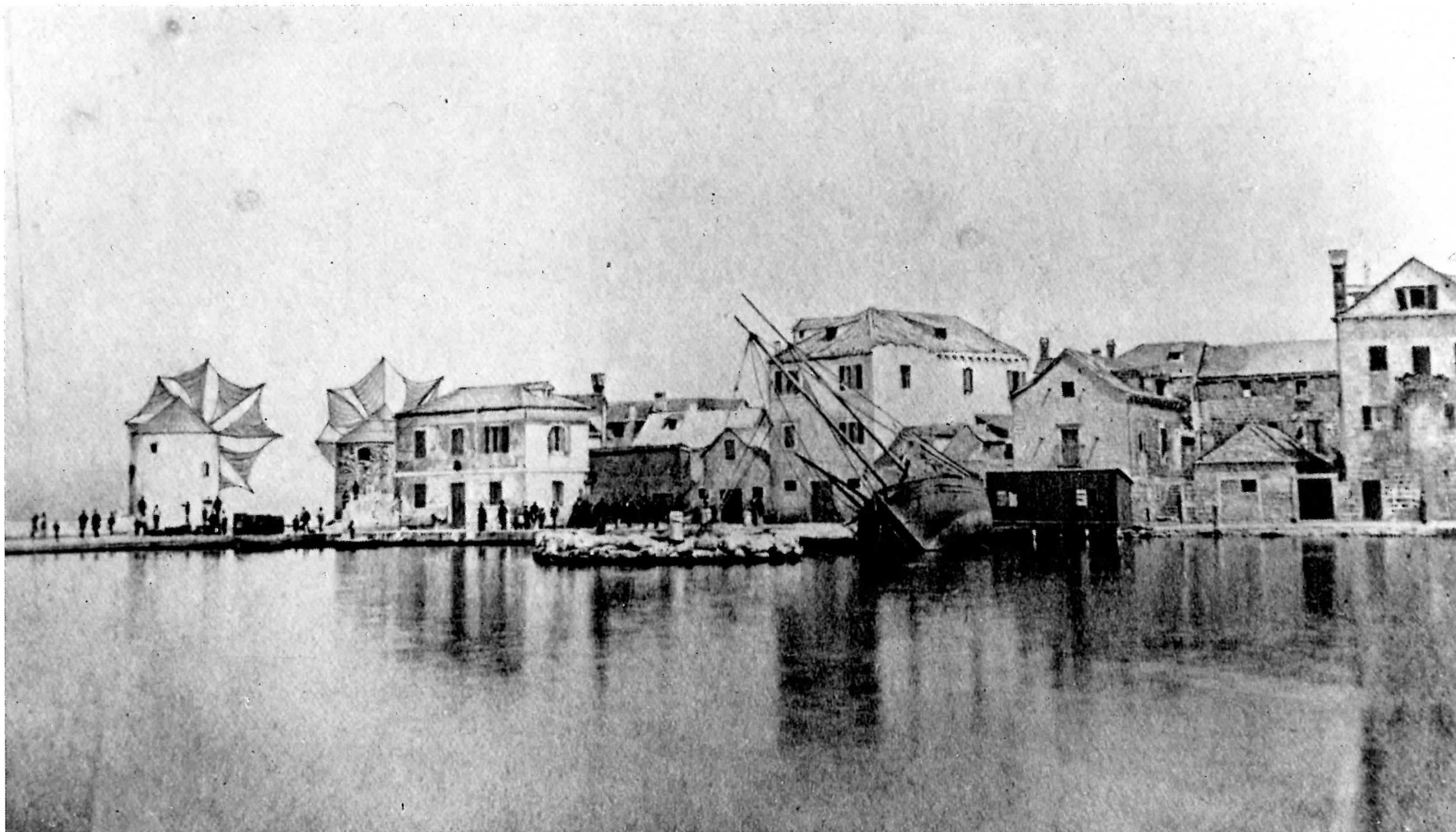
ETNOGRAFSKI MUZEJ
ZAGREB 1987.

U POVODU IZLOŽBE ETNOGRAFSKIH MOTIVA VANJE I ALEKSANDRA KUKECA

Brač naših djedova kojih više nema! Ni ovoga Brača nema! Ostao je samo u sjećanjima. Negdje u dnu zjena i – u dnu srca. Evo ga, iznova nađenog, na ovim fotografijama i u ovim izlošcima. Ova je izložba rastvoreno oko djetinjstva. Dragi prizori i znani predmeti pohranjeni duboko u skrinji noninoj poput krunice tegobnih uspomena: slanih od suza matere, pota očeva, od raspuklih žuljeva na rukama težačkim, kamenarskim i ribarskim.

Na Braču s ove izložbe još žmirka svijeća uljanica u začađenim kuhinjama, još tinjaju zapretane žerave u lugu na otvorenom ognjištu, još dime mali slikoviti dimnjaci kao ćulci na potleušicama, još ruže žrvnjevi i okreću se krila mlinova vjetrenjača u umoru vrtnje, a pčele zuje oko kamenih ulišta. Krovovi od ploča bijele se kao lancuni na steralu, kao runa ovaca na pojilu. Bucali na nakapnicama s borama od veriga na kruni doimlju se kao raspucane žedne usne, kao okviri u ogledalu vode u kojoj se ogledaju izborani obrazi naših matera.

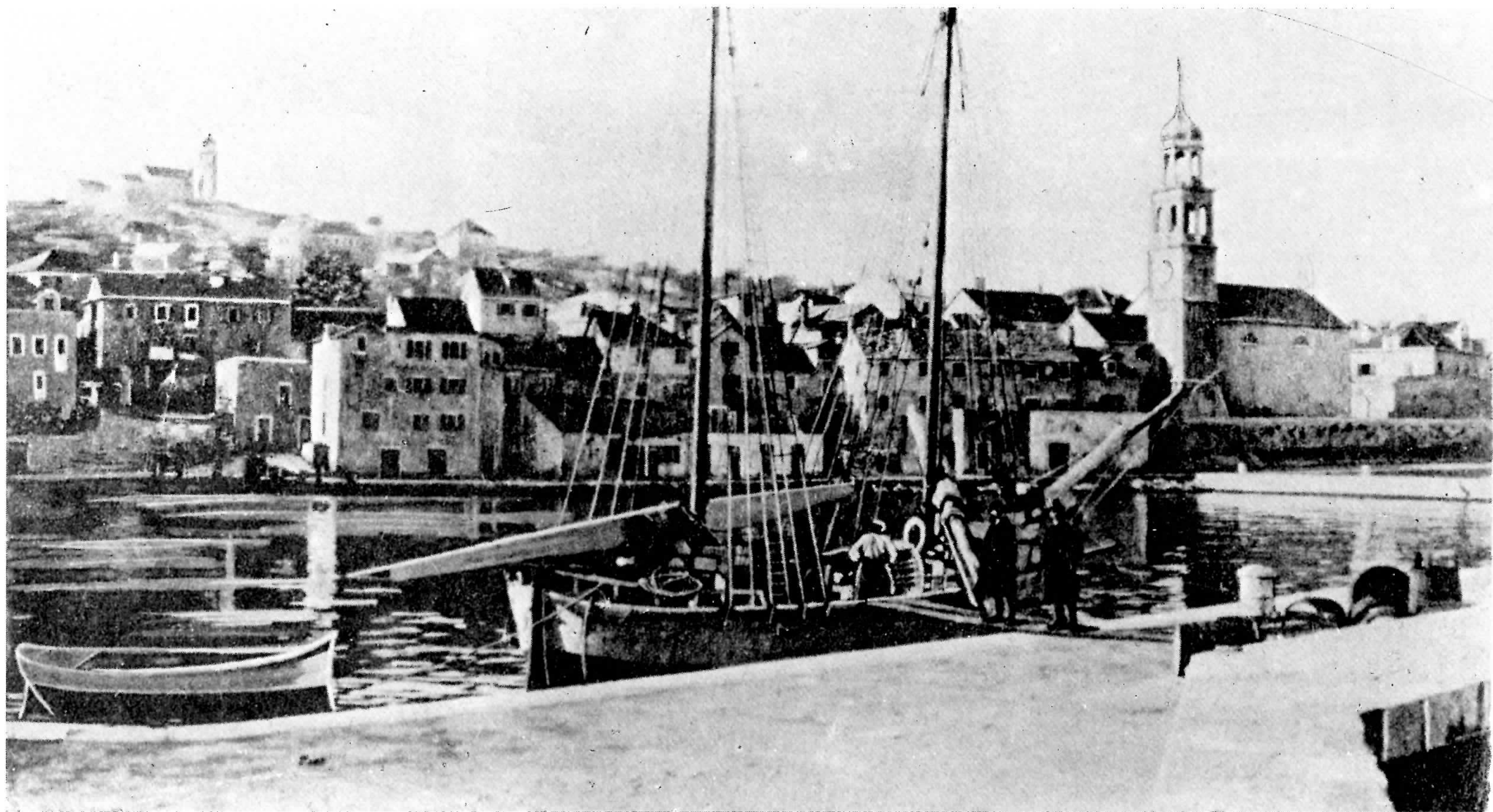
Bračni par Kukec neizlječiv je zaljubljenik ovoga Brača u mijeni i zaboravu. Okom i srcem motre već godinama intimnost bračkih prostora, ustrajno pronalaze izgubljene etnografske izloške, predmete bračke svakodnevice u napuštenim kuhinjama, tezi, konobi, potkrovlju, po dvorima... Zaviruju u mornarsku skrinju, motre stočarske nastambe, lokve i pojila, »grafičko saće« gomila u ogradama vinograda. Traže izgubljene prostore, već odbačene stare predmete svakovrsne upotrebe koji su sačinjavali svakodnevicu naših predaka. Bračko porijeklo i odgoj te arheološka struka prof. Vanje Kukec i već mnogobrojnim izložbama i izvrsnim monografijama potvrđena umjetnost prof. Aleksandra Kukeca, ponajviše upravo na bračkim motivima, uvode nas autentično i stručno u ovaj ambijent za koji smo sentimentalno vezani.

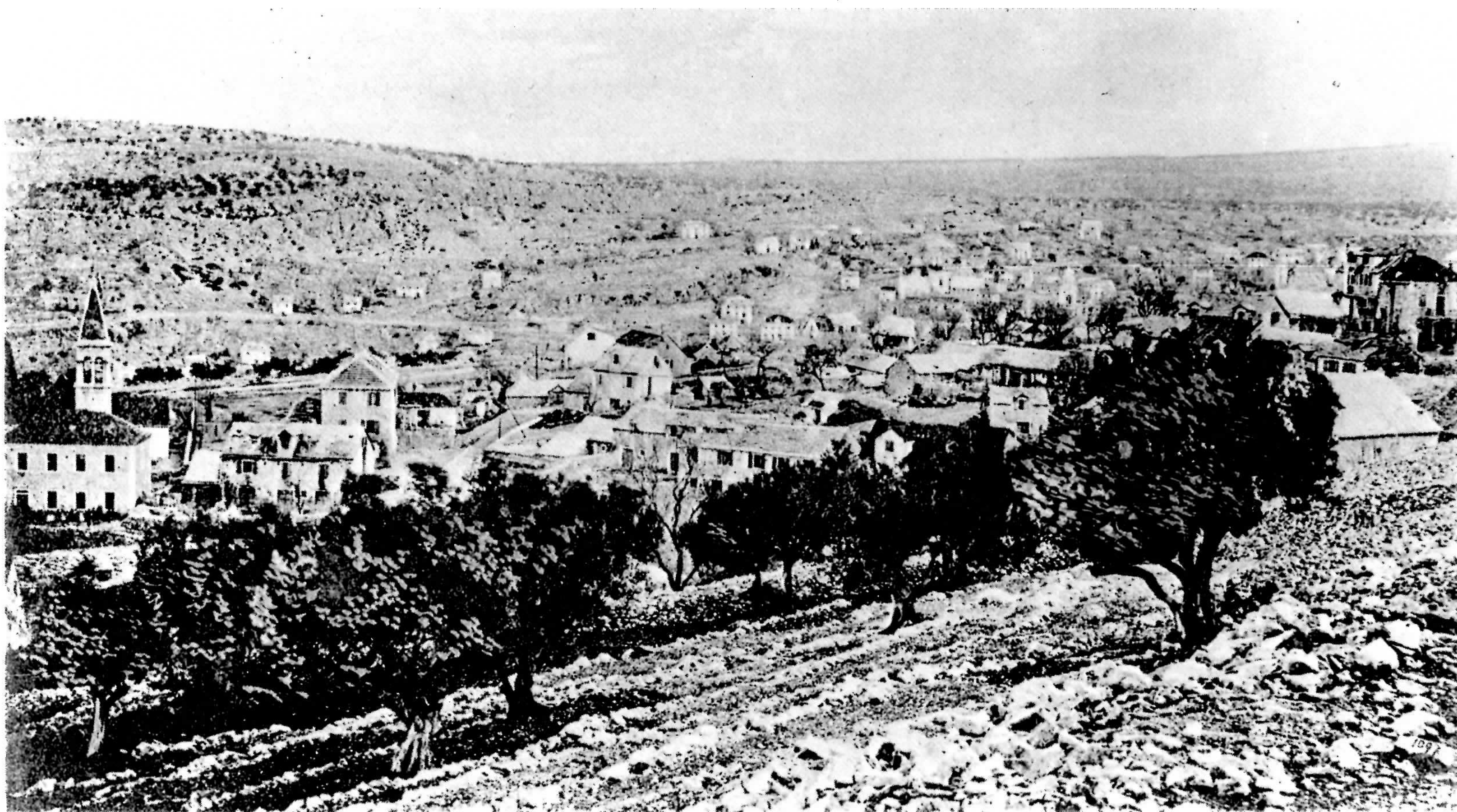
SUPETAR (oko 1890. godine)

MIRCA (oko 1900. godine)

SUTIVAN (oko 1900. godine)

BOBOVIŠĆA (oko 1900. godine)

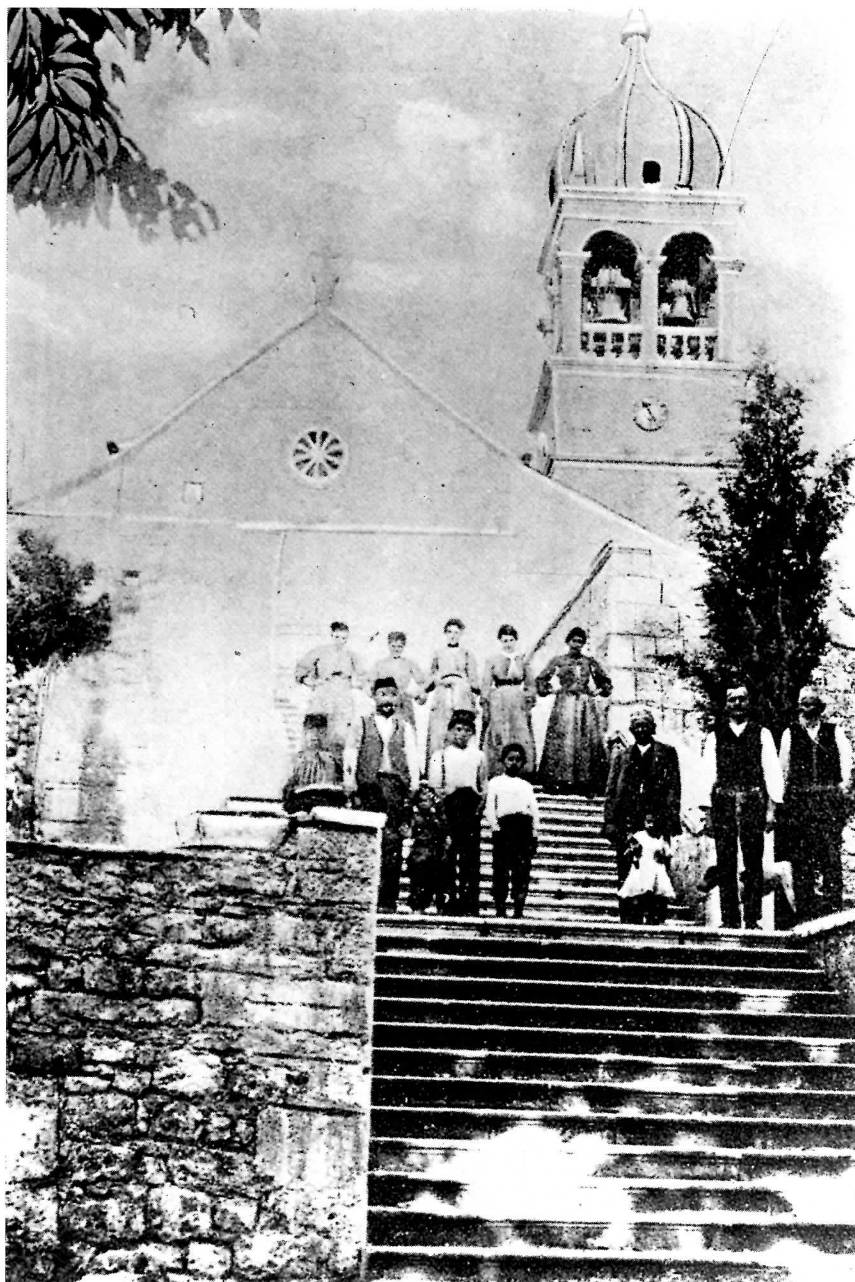
MILNA (oko 1900. godine)

LOŽIŠĆA (oko 1900. godine)

DRAČEVICA (oko 1900. godine)

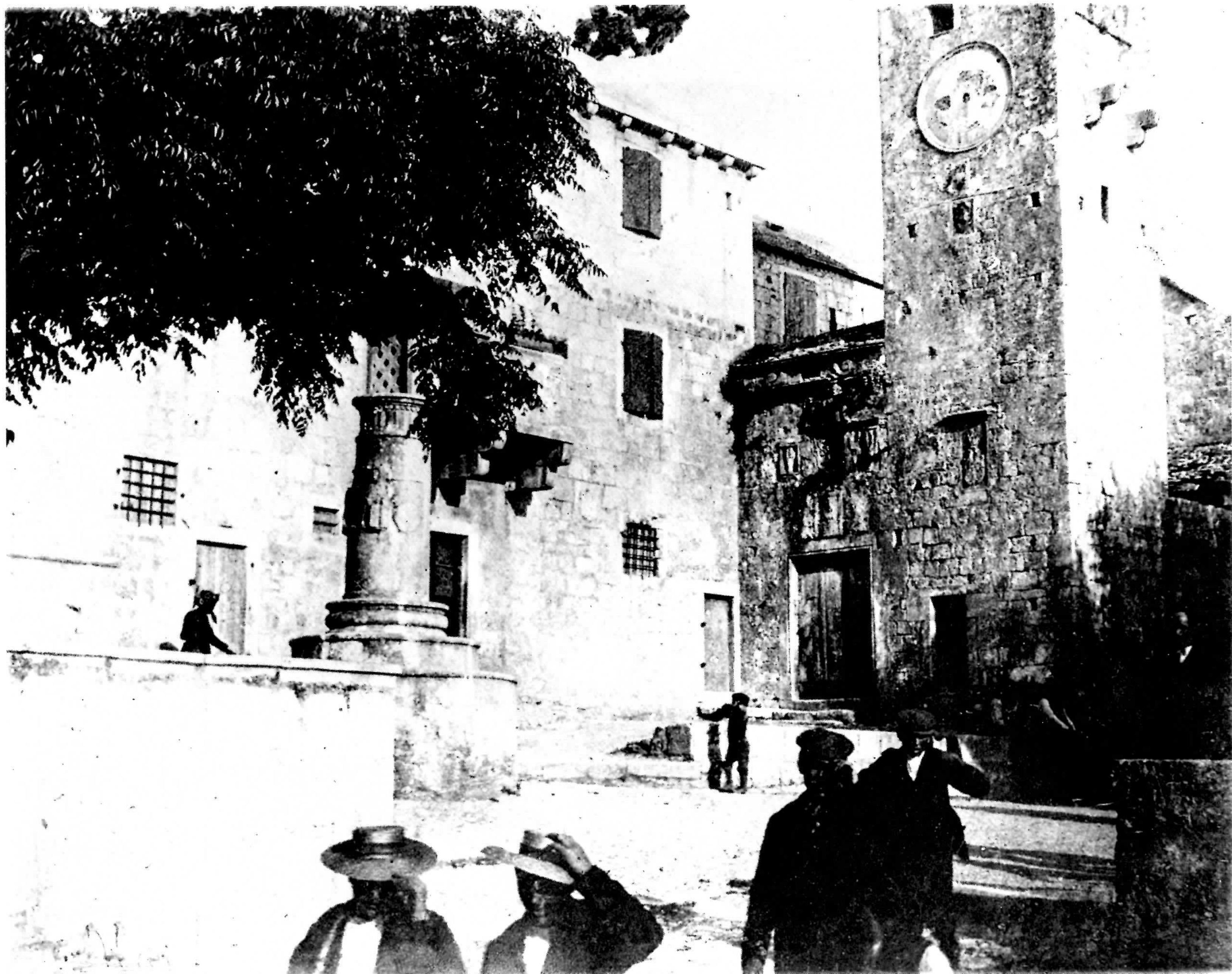
DONJI HUMAC (oko 1900. godine)

Ovaj je Brač – perivoj od loze i masline. Brač gomila: onih ilirskih gradina na istaknutim vršinama poput urušenih piramida i onih nebrojenih i neizbrojivih od kamenja što su ga trijebile krvave ruke težaka i težakinja da bi se mogao ondje odakle je istrijebljen kamen utisnuti trs loze, a u odgrnutoj škrapi mladica masline, badema ili višnje. U ovim je gomilama golem trud i znoj Bračana. One su bile prenapeta jedra na plovidbi u blagostanje, »krtičnjaci« u golemu vinogradu s kraja XIX. stoljeća za konjunkture bračkoga vina i ulja, koja je temelj tom blagostanju, te dali biljeg i ugođaj zbijenim mediteranskim naseljima na otoku.

Bračka su naselja spomenik škrtoj zemlji i tvrdu kamenu. Gradići u ogledalu mora i okupani suncem.

Ova su naselja mijenjala svoj lik i produživala slijed domaćeg graditeljstva s funkcionalnim razmještajem zdanja po pristrancima, gdje svaka kuća ima pravo na svoj dio sunca. Riva i mali popločani trgovi, puni nedjeljne vreve, daju poseban šarm ovim zbijenim gradićima u čijim ulicama i plokatama svjetla i sjene »šaraju« slikovite prizore.

Ovo su mala osunčana mjesta bijelih skalina, slikovitih luminara, rastvorenih škura. Posvuda neoskvrnjena stijena: na ogradi, sularu, na putu i na grobu. Taj kamen s patinom vremena kao na starim kartulinama doziva nepomućene, ali davno potisnute slike kao odsjaji u moru izvrnutih pročelja i jarbola.

NEREŽIŠĆA (oko 1900. godine)

BLACA (oko 1900. godine)

Bračka naselja u drugoj polovici XIX. stoljeća izraz su brzog gospodarskog napretka s vrijednim kamenim zdanjima, s jedne strane, i pučkih živopisnih oblika, s druge. Istovremena monumentalnost i intimnost prostora. Urbani sklad od crkava, kaštila i loža na malim plokatama i slikovita jednostavnost kamenih dvorišta.

Bračkí je kamen gradio Dioklecijanovu palaču i mnoge velebne građevine po evropskim i američkim metropolama. A bračkí kamenar, živeći za kamen i od kamena, rastao je na kamenu podu, u kamenu dvoru, pio iz kamenog korita, jeo na kamenoj ploči, skapavao na bjelini kamena u petradama ukliješten žegom i žeđu... i odlazio tiho, anonimno, zauvijek – pod kamenu ploču.

Ovo je Brač razvijene pomorske privrede. Bračkí trabakuli i bracere nadimali su jedra po Levantu i svemu Mediteranu. Donosili su s predmetima umjetnog obrta: apuljsku keramiku, engleski porculan, ruho, nošnju i nakit s venecijanskih tržnica. Ta privreda davala je osobito tadašnjim općinskim središtima na Braču timbar gospodarskog napretka i uljuđenijeg življenja.

U tom vremenu, kao nikad dotad, vidljiva su dva Brača. Onaj primorski gradski i onaj unutrašnji rustični. Ovi su izlošci skloniji onom koji još jedva životari u polunapuštenim zaseocima s potleušicama, kocima i tezama građenim zidovima »u mrtvo« kao arhetip svih današnjih bračkih naselja.

Ta dva Brača dva su suprotstavljena svijeta. Uz more pitomost bujnih krajolika, a gore »divljina« krša. Lirika i dramatika; meka čakavština u mijeni prema književnom standardu s prošaranim venecijanskim vokabularom pri moru i opori čakavski izričaj iskazan gnomski u skrušenijoj molitvi i sočnijoj psovki na otočkoj visoravni. Ribar i stočar, a obojica okrenuta zemlji – lozi i maslini.

MURVICA

BOL (1883. godine)

BRAČ HOTELI

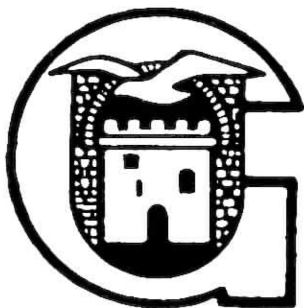
BOL

JADRAN
SUPETAR

• hoteli ELAPHUSA, BRETANIDE, BORAK, KAŠTIL, BIJELA KUĆA • • apartmani, paviljoni •

turističko naselje PALMA • hotel KAKTUS • apartmansko naselje KAKTUS • hotel TAMARIS • autokamp SUPETAR • pansion HERKULES, Škrip • motel VIDOVA GORA • privatni smještaj •

·galeb·
POVLJA

KONFEKCIJA POSTELJNOG RUBLJA

• VEZ • ČIPKA • ŠTAMPA •

BIJELO RUBLJE ZA OPREMU HOTELA

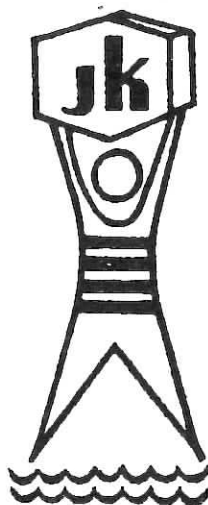

• VOĆE • POVRĆE • CVJETNI MED • SORTNA VINA I RAKIJE • VINSKA KVASINA • MASLINOVO ULJE • KONZERVIRANO VOĆE, POVRĆE I MASLINA •

poljoprivredna zadruga

POSTIRA - BRAČ

RO ZA EKSPLOATACIJU, PROIZVODNJU I
UGRADNJU ARHITEKTONSKO GRAĐEVNOG
KAMENA – PUČIŠĆA

Jadrankamen Brač

industrija jadranskog kamena i mramora

sardina

**RO ZA PRERADU I
KONZERVIRANJE RIBE**

R.J. PRERADE RIBE POSTIRA – MILNA
OTOK BRAČ

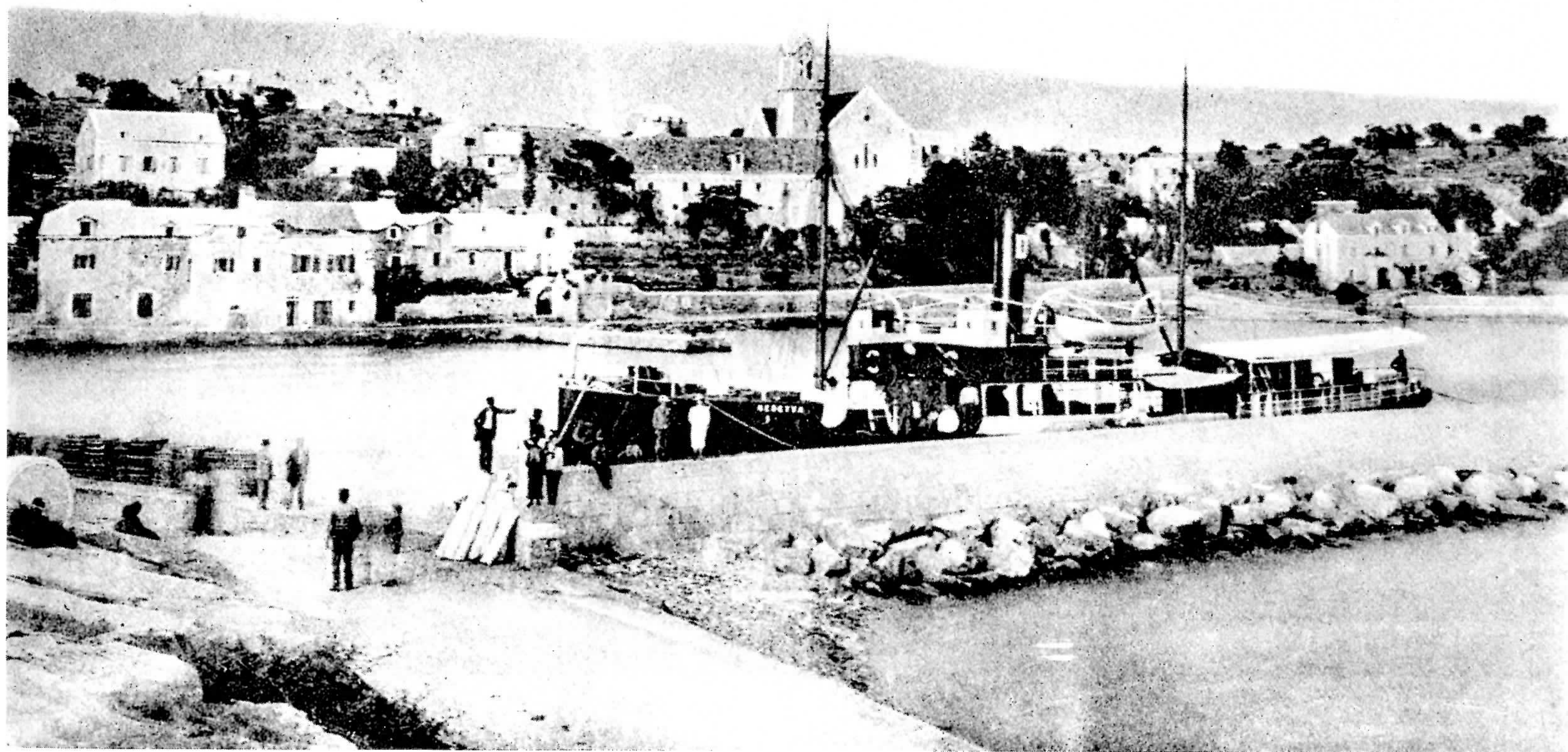
UDRUŽENJE SAMOSTALNIH PRIVREDNIKA
BRAČ, SUPETAR

DJELATNOSTI:

kamenoklesari • zidari • autoprijevoznici • ugostitelji • taxisti • plastičari • frizeri • postolari • bačvari • filigrani • fotografi • prijevoz osoba i tereta brodom

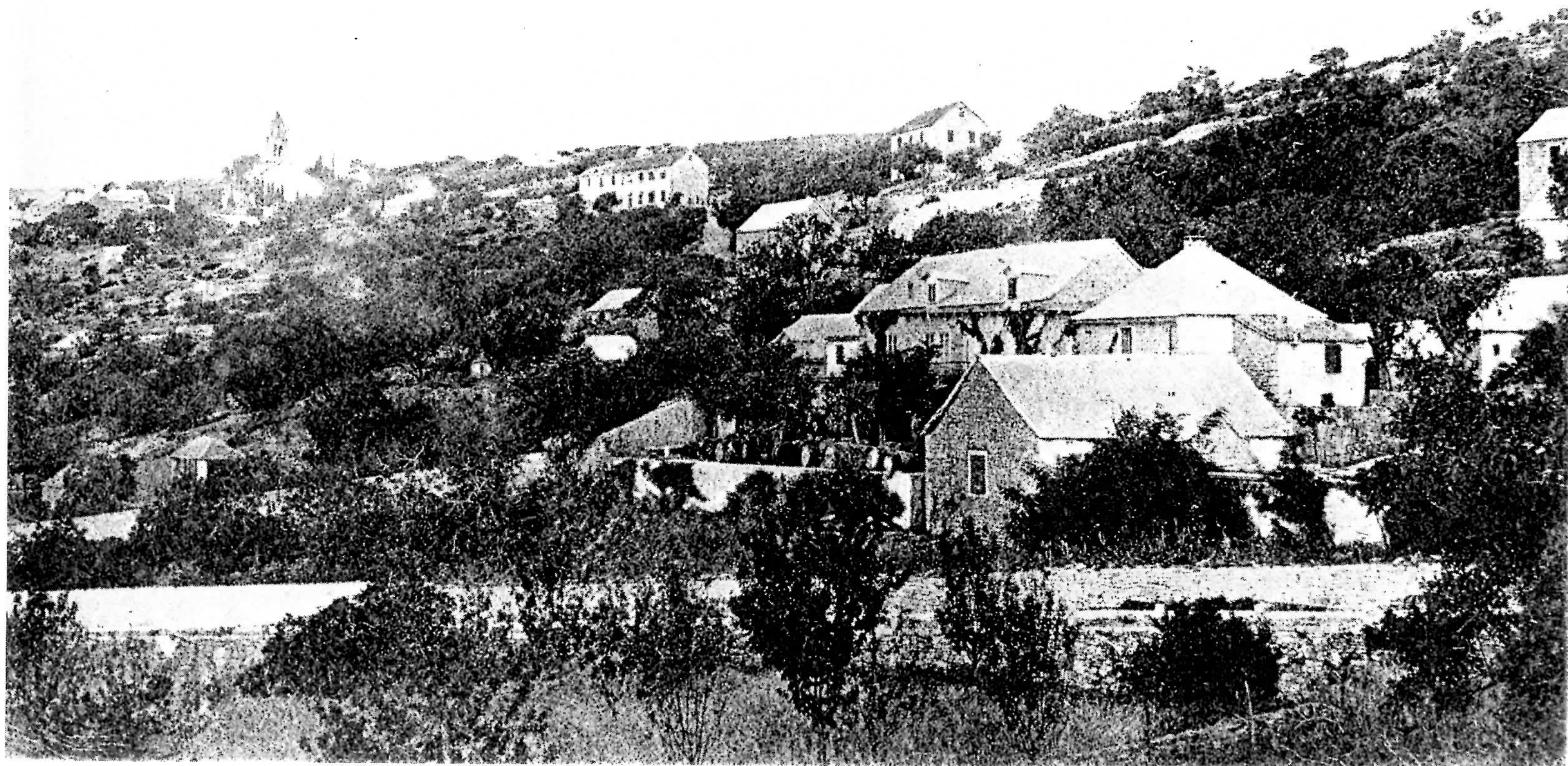
OOUR ›BRAČ‹ — SUPETAR

SUMARTIN (oko 1900. godine)

POVLJA (oko 1900. godine)

NOVO SELO (oko 1900. godine)

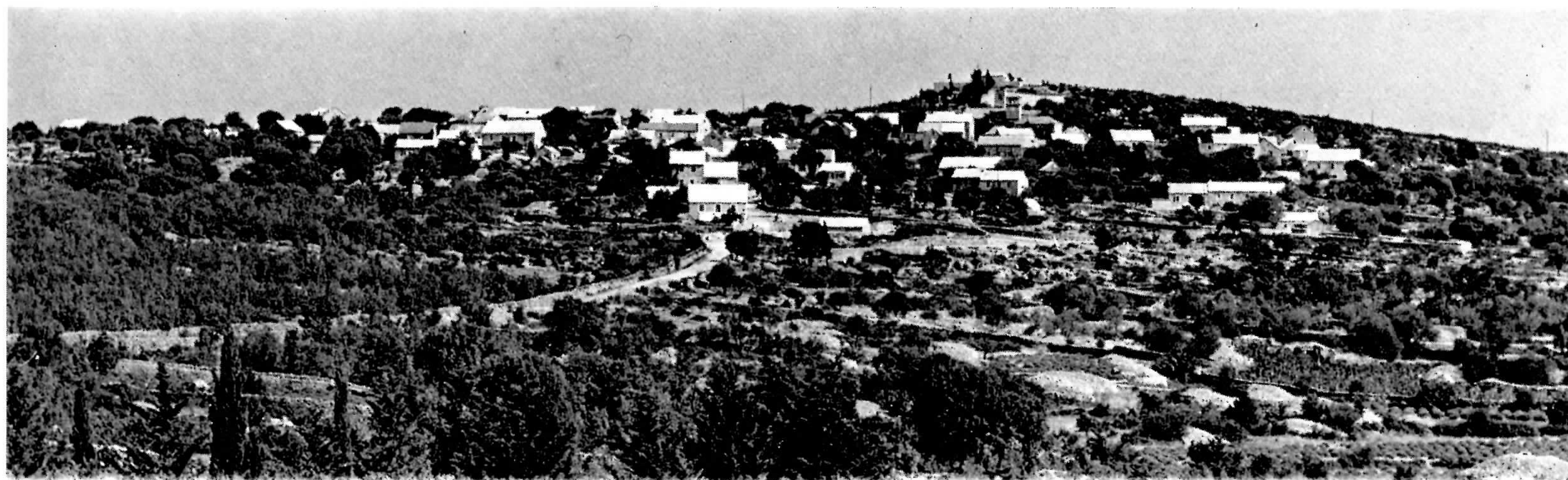

SELCA (oko 1900. godine)

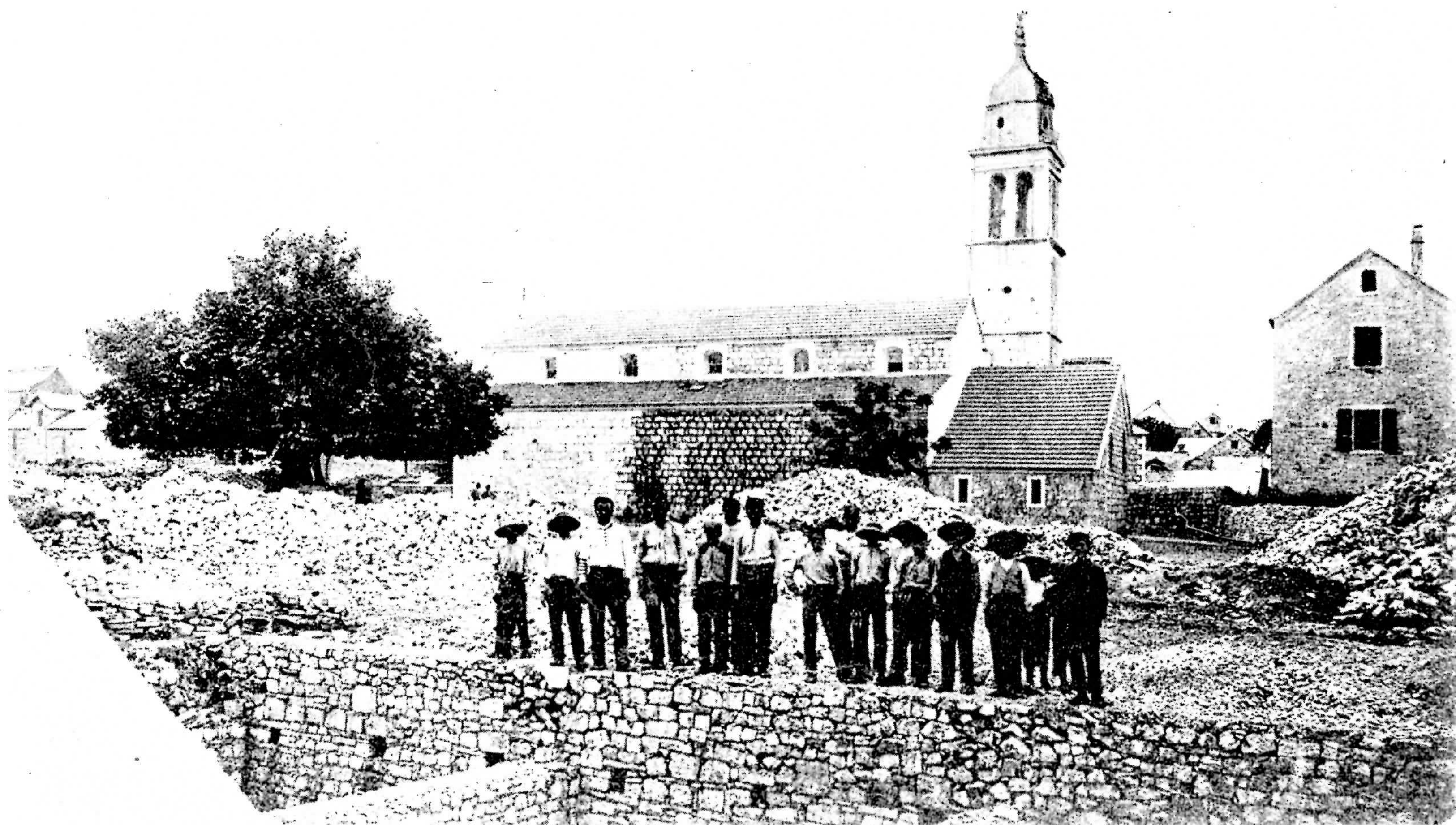
Ova je izložba odslik bračkih prostora nakon uginuća vinograda na razmeđu stoljeća i masovnog iseljavanja na daleke hacijende po pustarama Patagonije, na salitrenim poljima Antafogaste, po minama Australije. S pošašću žiloždere nestaju ljudi, a pojavom prvih parobroda zamire i razvijeno bračko pomorstvo. Brački mornari služe na stranim brodovima, po dalekim morima i pod tuđim zastavama. Ostale su do danas samo žute matrikule izgrebene poput svojih mornara i mornarske priče ispričane na sjedalima u zavjetrini na suncu. Ribarskih je mreža bivalo sve manje i sve više iskrpanih. Migavice, bodeli, poponice, fražade, prostice, kongoli, arćozi... postajali su etnografski izložak u ribarskim konobama, u kojima su se sve rjeđe skupljale ribarske družine što su za sutona s riva plovili na bruškitom određene pošte. U mrakovima na plavim poljanama, u stiješnjenim zapasima, blještala su srebrnasta jata uznemirenih srdela pod svjetlom ferala ili smrekove luči.

U toj dihotomiji življenja suprotstavljeni su: brod i mazga, paluba i samar, ribarska mreža i težačka sprta, veslo i motika, muljača i bukara, jedro i mijeh, mornarski »biljac« i pastirski gunj, kamenica i muzlica, teza i kotac, slani tamaris i trpka česmina, tvornička cipela i čobanski opanak; ladanjski oblici stanovanja pri moru i patrijarhalnost života koja polako zamire sa stočarskim zaseocima i staništima po bračkoj unutrašnjosti.

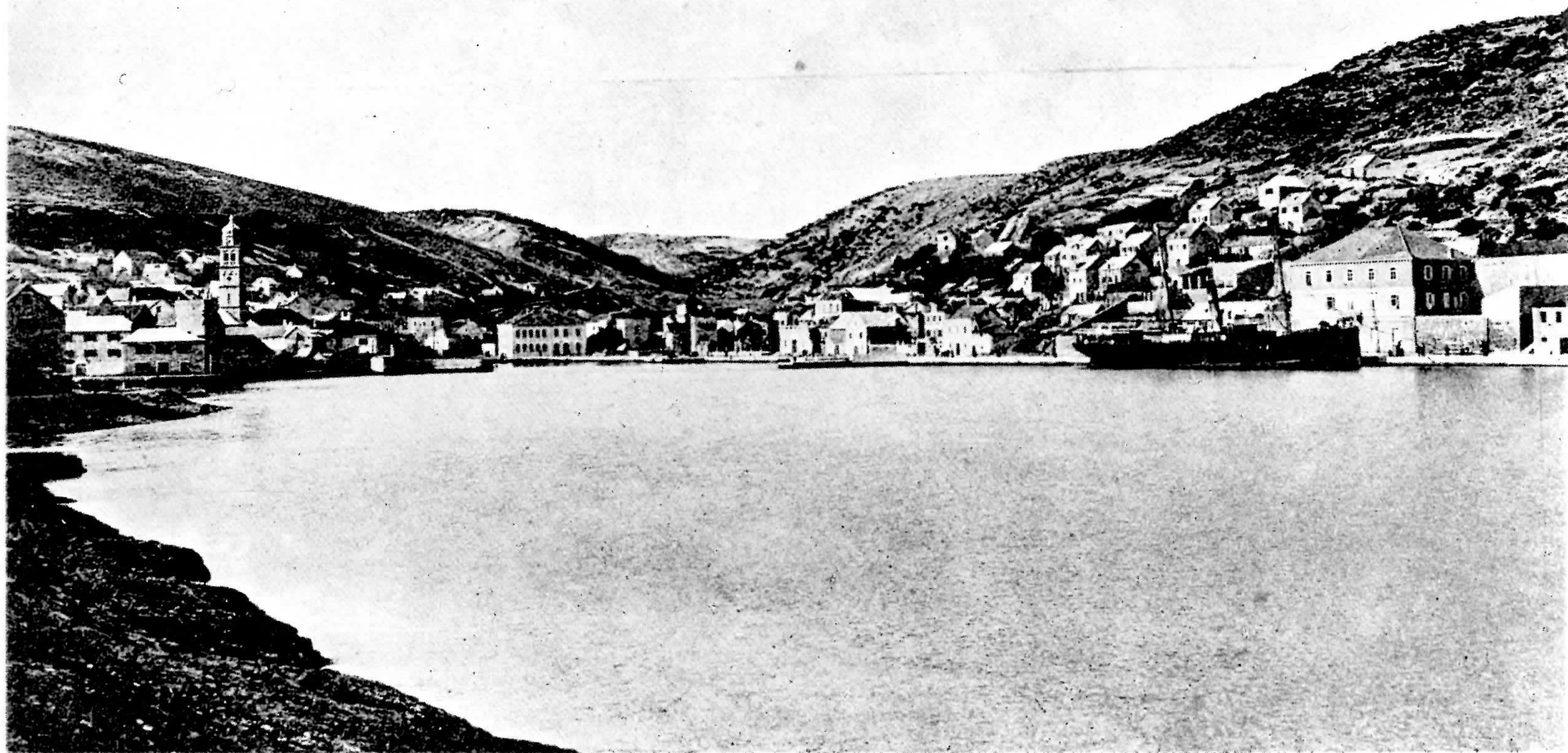
Ova je izložba podsjetnik, svojevrstan memento, da se ne zaboravi Brač naših djedova: onaj ribarskih, pomorski, kamenarski, stočarski, težački, graditeljski... čiji je izdanak možda najbolje predstavljen pustinjom Blaca i njezinim sadržajima.

GORNJI HUMAC

PRAŽNJICA (oko 1900. godine)

PUČIŠĆA (oko 1900. godine)

POSTIRA (oko 1900. godine)

Na ovom djedovskom Braču još su se posvuda po pasištima i na lokvama čuli zvonci na povrazima ovnova i jaraca predvodnika. Ovce i koze bile su naše hraniteljice: po mlijeku, skuti, siru, po krepkoj kaštradini i pečenim jarićima. One su bile odjevateljice: po vuni i kostrijeti, obuvateljice: po kožuhu i opancima. Njihove mješine već rijetko vise o stropove, a prenijele su sav mošt i sve vino na otoku i nestajale, s pojavom plastike, u sve posnijim jematvama.

Nestalo je komina i gumna starih kultnih sastajališta, scena mnogih dječjih priča s primjesom sujevjerja.

* * *

DOL

ŠKRIP (oko 1900. godine)

SPLITSKA (oko 1900. godine)

SUPETAR (oko 1900. godine)

U tên Brōčȕ nāšega ditȋnstvo nahȍdimo drōgu rȋć domōću; tȅple skūtȅ nȍnine ko zazībonu zīkvu; pȍsni glȍgoj u škūren bronzȋnu na komȍštroh, ȍči i ȕši žējne pȉće i gōnčic ȍkolo ȏgnja, uz svīćȕ od ȗja, u dȕge vȅčeri zīnske, kad nôno rasprēdo prīču, a nȍna kudȉju.

Odȕvik nos je prātila črninȁ sāje i črninȁ korȕta, tūgȁ konȍbe, rasūšene bāčve i rastvȍrene kāmenice bez vīnȁ i ȗja ko glōdno jūsta, dubokȅ kakȍ ispijȅne ȍči māterine.

Obo tȇn vrȉmenu govȍru ovȇ kartulȋne, ovȇ stvōri i ovȏ orȕje. Ovōd je Brōč nāšega ditȋnstva dȉ je svȅga fȁlilo ȍliš dobrotȇ, skȓbi i jubāvi.

Odovōd nos tȉ pomālo zagȕbjeni svȋt hȍće usvīstȉt kolȉko non vrīdu tȁ pasȏno vrimenȁ i tȁ pasȏno brimenȁ u danāšnjen živjȇnju. Dovōd dopȉru dalȅki i drōgi vȍnji vrȋsa, kadȕje, levȏnde, rȕsmarina i brnȉstre, sūho čehȕja grȏzjo i zelȅno bȑst māsline...

Ne mȍžemo do krāja razumȉt (ni volȉt) svōj Brōč od sȕtra, ako posvȅ zaborāvimo kakȍ non je bȉlo učēr.

Ovȋ izgȕbjeni svȋt nāšega ditȋnstvo, svȋt je nāših dȉdov. Ovȏ mȍštra poklȍnjena je prȅgršć rādosti pomālo tūžnega i drōgega živjȇnjo ȉznova nōjdenega.

Dȉdina, po kojōj mȉrimo svōj Brōč od sȕtra.

Petar ŠIMUNOVIĆ

ZAHVALJUJEMO NA SURADNJI: PETRITU FABIJANOVIĆU, DRAGANU JUTRONIĆU, MATI MATULIĆU, KSENIJI CICARELLI, MIRJANI BARHANOVIĆ, REGIONALNOM ZAVODU ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE U SPLITU, ETNOGRAFSKOM MUZEJU U SPLITU I SVIMA KOJI SU SVOJOM POMOĆI I PRILOZIMA OMOGUĆILI REALIZACIJU OVE IZLOŽBE.

Organizator izložbe:
ETNOGRAFSKI MUZEJ, ZAGREB
SIZ U OBLASTI KULTURE OPĆINE BRAČ
BRAČKI MUZEJ, ŠKRIP
SIZ KULTURE OPĆINE MEDVEŠĆAK, ZAGREB
USIZ KULTURE GRADA ZAGREBA

Predgovor u katalogu:
PETAR ŠIMUNOVIĆ

Idejno rješenje i oblikovanje
kataloga, plakata i fotografije:
ALEKSANDAR KUKEC

Likovno-tehnički postav izložbe:
DIANA HEIDE
HRVOJE GJURAŠIN

Grafička priprema i tisak kataloga:
BRUNO ŠKALER

Fotoslog:
KREŠIMIR ŠTEFANOVIĆ

Tisak plakata:
FOTOGRAFIČKI ATELJE CENTRA ZA KULTURU
I INFORMACIJE, ZAGREB

Naklada 1.000 komada

NAŠIH
DJEDOVA

